

УДК 821.162.1.09+821.161.2.09

Л.К. ОЛЯНДЕР,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри слов'янської філології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Луцьк*

ВОЛИНЬ ОЧИМА М. ДОМБРОВСЬКОЇ ТА У. САМЧУКА: ДВА РАКУРСИ БАЧЕННЯ

Ідеться про два погляди на Волинь – польської письменниці М. Домбровської та українського письменника У. Самчука; через зіставлення поетик визначаються соціальні конфлікти в краї.

Ключові слова: дискурс, конфлікт, наратив, наративна структура, текст, часопростір.

Вибір письменників для аналізу в статті не є випадковим: обидва вони приділяли увагу волинському краю. Для У. Самчука – це одна з головних тем, про що свідчать не тільки його роман «Волинь», повість «Юність Шеремети», а й мемуарні книги – «На білому коні», «На коні вороному»; для М. Домбровської – так не було, але й у неї ця тема посідала значне місце. До Волині думка польської письменниці скеровувалася не раз: іноді то була тільки згадка («Noci i dni»), іноді досить великий фрагмент в епічному творі («Przygody człowieka myślącego»), де описуються події в Ковелі часів Першої світової війни і, нарешті, окремий нарис – «Po rowrocie z Krzemieńca». Цьому місту й У. Самчук присвячує декілька хвилюючих сторінок у книзі «На білому коні».

Проте ракурси зображення Волині у творах цих письменників неоднакові. Різниця визначається національними, соціальними, психологічними та біографічними чинниками.

Метою роботи є розгляд у компаративному вимірі поглядів М. Домбровської та У. Самчука на Волинь.

М. Домбровська ні дитинством, ні юністю не була пов'язана з Волинню. Майбутня письменниця народилася в Руссові біля Каліша, шкільні роки провела в Каліші, а згодом, бойкотуючи російську школу, продовжувала навчання у Варшаві, університетську освіту здобувала в Брюсселі. А тому, хоч на той час, коли М. Домбровська подорожувала в цих краях, Кременець належав до Польщі, її погляд був *зовнішній*. На відміну від М. Домбровської, У. Самчук був волиняком, біографічно пов'язаним з Кременцем, внаслідок чого його погляд був *внутрішнім*. Треба зазначити, що попри певну суб'єктивність, яка виявлялася насамперед в обранні об'єктів для опису та в їхній оцінці, перехресчування *зовнішнього* і *внутрішнього* поглядів багато що додавали до об'єктивної картини Волині.

Суттєве значення мав і час – в тому числі й історичний – створення образу Кременця: М. Домбровська описує його невдовзі після подорожі, тоді як У. Самчук, котрий, повертаючись з першої еміграції, побачив місто після вимушеної довгої розлуки, що тривала «чотирнадцять років і шістьдесят три дні» [6, с. 14], – згадує цю подію на схилі літ, «коли, <...> маючи за плечима великий життєвий досвід, намагався осмислити свій життєвий шлях під час лихоліть Другої світової війни» [3, с. 7]. Ці фактори суттєво впливали на характер наративу, наративну структуру і дискурс їхніх творів. Твір М. Домбровської «Po rowrocie z Krzemieńca» – це добре скомпонований нарис із чотирьох закінчених частин, що мають свою тему: перша частина – волинські простори на під'їзді до Кременця з боку Дубна; друга – безпосередньо Кременець; третя – роздуми про часом трагічні міжнаціональні конфлікти; четверта – емоційне враження від пережитого і побаченого в місті і сподівання на неможливе. А в ці-

лому конструкція тримається на квазіпарадигмі *край бідний – край багатий*, яка створюється завдяки взаємодії епіграфа – із твору В. Поля «Pieśni o ziemi naszej» («Пісні про нашу землю») – з текстом.

В У. Самчука – немає окремого твору, опис Кременця входить невід’ємною часткою до розділу книги «На білому коні» – «Волинська тиха сторона», якому теж передує епіграф – рядки з поеми Т. Шевченка «Сон».

Але не менш важливо те, що твори покладені в один ряд, як певною мірою дві частини тексту, що складається при рецепції, відображають Кременець у різні історичні часи, тому що з 1 вересня 1939 р. почалася нова трагічна епоха. Ось чому в У. Самчука реалізується зображення за принципом *до і тепер*.

Ключовим моментом, який забезпечує специфічну емоційну тональність оповіді в обох письменників, є *зустріч* із містом, яке в духовному житті кожного з авторів відіграє особливу роль: для М. Домбровської Кременець – місто Ю. Словацького, це її *віртуальна зустріч* із дитинством і юністю великого романтика; для У. Самчука – це місто його юності, а тому і *зустріч подвійна*: і з Кременцем, і з молодими роками.

Зустріч є причиною того, що обидва письменники певною мірою зближуються й в жанровому відношенні. У М. Домбровської твір «*Po powrocie z Krzemieńca*» – це типовий жанр подорожі; в У. Самчука жанрові ознаки подорожі вмонтовані в мемуари, тому й у нarisі польської письменниці, і у спогадах українського автора значну роль відіграють хроно-топ і образ *дороги*, яка пробігала по волинському краю: *дорога* М. Домбровської є *дорогою пізнання*; *дорога* У. Самчука – це *дорога-спогад* і *дорога-свідчення*.

Обом творам властива емоційність, але її тональність різна.

М. Домбровська бачить Кременець уперше, що підсилює її увагу до опису подробиць цієї місцевості – її географічного положення, рельєфу, навколишнього середовища, людської діяльності. Вона не випадково взяла для епіграфу рядки з твору В. Поля, де Волинь протиставлена убогому краєві:

Kędy wóz twój, bracie, wbiegnie
Na szerokie, czarne drogi,
Tam przed tobą Wołyń legnie
I zapomnisz kraj ubogi.
[11, с. 366]

Де бричка твоя, брате, побіжить
По широкій, чорній дорозі,
Там перед тобою Волинь ляже
І забудеш край убогий.
(Тут і далі переклад мій. – Л.О.)

Тим М. Домбровська свідомо справляє враження, що вона начебто наслідує парадигматичну манеру художнього мислення автора вірша, але в дійсності розвиває свою складнішу концепцію. Перед нею справді розкрилася чудова картина: багаті чорноземи контрастували з пісками Мазовщини; на полях – зелена озимина, на великих просторах – хміль: «...wszędzie pełno tyczek od chmielu. Sterczą gęsto koło każdej chaty, kreskują cały horyzont, a ich ubogie sylwety, mimo że są świadectwem żyzności, nadają krajobrazowi wygląd nostalgiczny i jakby z czegoś odarty»¹ [11, с. 366].

Письменниця яскраво описує дорогу, яку заповнили селянські вози з хмелем: «*Na odcinku szosy między Dubnem a dworcem kolejowym możemy się posuwać tylko bardzo powoli z powodu wielkiej ilości wozów z chmielem. W ospatym klekocie tych wozów przewala się dokoła wonne bogactwo ziemi wołyńskiej*»² [11, с. 366–367].

Разом із цією картиною до тексту входить складна ностальгійна пам’ять почуттів і актуалізується історична уява, що базується на наукових знаннях. Одна нитка пам’яті вплітається у ближній часопростір власного життя і сягає років дитинства: «*W nozdrzach czuję wspomnienie znanego jeszcze z dzieciństwa wyskokowego aromatu szyszek chmielowych*»³

¹«Скрізь тички для хмелю. Стриміли густо біля кожної хати, заштриховуючи собою весь обрій, а їхні убогі силуети, всупереч виду на добру врожайність, надавали пейзажеві ностальгійний і ніби чогось позбавлений вигляд».

²«На відрізку шосе між Дубно і залізничним вокзалом можемо посуватися ледве-ледве через велику кількість возів із хмелем. У повільному гуркоті тих возів навколо розливалися розмаїті запахи волинської землі».

³«У ніздрях виникає спогад про знайомий ще з дитинства восковий аромат хмельових шишок».

[11, с. 367]; друга – заглиблюється в праслав'янський хронотоп («*wieje czymś dawny, odwiecznym, niemalże prasłowiańskim*»), в прадавній звичай, закарбований у народних піснях: «*...w duszy dźwięczy coś na kształt barbarzyńskiej pieśni na cześć piwa, najstarszego napoju polskich stron*»⁴ [11, с. 367].

Цей уривок, з одного боку, вказує на таку художню манеру відтворення волинського осіннього пейзажу, яка нагадує епоху Відродження, можливо, щось раблезіанське; а з другого – свідчить, що Волинь для неї була землею не лише українською, а й польською, яку вона любить усією душею і вболіває за нею. Волинську природу М. Домбровська сприймає як художник і як людина, котра добре ознайомена з науковими географічними даними, що вона їх майстерно використовує з метою не лише інформаційною, а й художньою. Вражена барвистою красою краю, письменниця змальовує його широку панорамну картину: волинське широке роздолля обрамлене на обрії горами, які в повному сенсі ними не є:

«*Wyniosłości, które otaczają Krzemieniec, nie są właściwie górami, ale krawędzią wznoszącą się nad Wołyniem płyty podolskiej, krawędzią, którą działanie wód rozerwało w czarownie piękny parów.*

Na dnie tego parowu spoczywa miasto...»⁵ [11, с. 368].

У створенні пейзажної картини М. Домбровська поєднує реальне світове та кольорове зображення природи краю восени з біблійною символікою, що надає реципієнтові відчуття вічності. Її живопис базується на синтезі образів реальних з образами-архетипами.

Концептосфера *Життя* складається насамперед з інтенціонального поля лексеми *Słońce* (Сонця):

Słońce – blask (блиск) – **złoty** (золотий) – **złocistość** (золотистість) – **ciemnożółty** (темно-жовтий) – **miód** (мед, як порівняння за кольором) – **czerwień** (яскраво-червоний) – **zielony** (зелений) – **lazur** (лазур) – **smugi krwawiących jarzębin** (смуги кровоточивих горобин, як порівняння за кольором) – **biblijny krzew ognisty** (біблійна вогненна кров, як порівняння за кольором).

Характерною рисою стиля М. Домбровської є звернення до витворів мистецтва – голбелена, поезії, вистави, зокрема до «*Złotej czaszki*», – котрі є способом уникнення не лише буденності у сприйнятті волинського краю, а й уміщення його образу в контекст польської культури, в тому числі і через проникнення в таємничий світ Ю. Словацького, крізь призму романтичної поезії якого: «*Krzemieniec wygłąda jak romantyczny poemat Słowackiego*»⁶ [11, с. 369], – письменниця передає сам дух Волині: «*Wprędce czarowny ten gobelin, rozpięty na szafirowych niebiosach, zbliżył się, wyołbrzymiał, rozstąpił się, poroztwarzał swe tajemnicze wnętrza*»⁷ [11, с. 368].

Звернення М. Домбровської до Ю. Словацького пояснюється не лише тим, що письменниця, опинившись на батьківщині поета, мимоволі згадує його самого, його вірші і за допомогою інтертексту – насамперед ремінісценцій з «*Godziny myśli*» (повний текст цитати: «*Tam – pod okiem pamięci – pomiędzy gór szczytem / Piękne rodzinne miasto wieżami wytryska / Z doliny, wąskim nieba nakrytej błękitem*»⁸ [7, с. 357], – створює візуальну картину і передає емоційний настрій.

Не менш важливу роль, на нашу думку, відіграє своєрідна спорідненість творчої природи Ю. Словацького і М. Домбровської. Характеризуючи особливості художньої природи

⁴«Віє чимось давнім, вічним, майже праслов'янським ...в душі дзвенить щось на кшталт баварської пісні на честь пива».

⁵«Узвишся, котрі оточують Кременець, є не горами, а краєм подільської плити, яка піднеслася над Волиню, краєм, який діяння вод розрізало на чарівно прекрасний яр. На дні того яру спочиває місто».

⁶«Кременець виглядає як романтична поема Словацького».

⁷«Незабаром чарівний той gobelin, розвернутий на сапфірових небесах, наблизився, збільшився, розступився, розкрив свій таємничий внутрішній вид».

⁸«Там – під оком пам'яті – між верхів'ями гір / Прекрасне рідне місто баштами підноситься / З долини, покритої вузькою голубою смужкою неба» («*Godzina myśli*» – «*Година думки*»). У перекладі Д. Павличка:

Під оком пам'яті чудове рідне місто
Лежить між горами, виблискує і грає
З долини вежами, мов золоте намисто... [2 с. 64].

польського поета, І. Дзюба писав: «Словацький, насамперед, великий драматург, і в поезії, і в ліриці він залишається до певної міри епічним і драматичним» [1, с. 60]. Відносно художнього хисту М. Домбровської слова І. Дзюби можна перефразувати таким чином: вона передусім епік, але у прозі письменниця постає певною мірою ліриком. Це спостерігається в описі вечірнього Кременця: «*Cafe miasteczko spoczywało w metalicznym, ostrym świetle księżycy. Widać było jaskrawo wszystkie naiwne attyki, wszystkie chimeryczne załamania się dachów. Góra Bony stała się lekka, przezroczysta, jakby dęta ze szkła*»⁹ [11, с. 373].

Змальований М. Домбровською образ ясної, прозорої у світлі місяця гори Бони, асоціативно відтіняється, романтично-таємничим образом, створеним Ю. Словацьким: *Tam є гора крута, котра зоветься Бона, / Над містом тїнь її панує, мов корона* [9, с. 4]. Очевидна присутність поета в прозі М. Домбровської значно поглиблює живописну картину Волині.

Об'єднує М. Домбровську зі Ю. Словацьким і її ставлення до складних взаємовідносин поляків з українцями в краю. Д. Павличко зазначає, що «протиставлення України і Польщі було для Словацького постійним і болючим переживанням, мукою роздвоєння, з якої виривалися інвективи, спрямовані то на гайдамаків, то на шляхту, причому удари на польських аристократів були сильніше» [2, с. 14]. Проте письменниця говорить про це більш помірковано, ніж її славетний попередник. Бажаючи відшукати шляхи гармонізації відносин двох народів, М. Домбровська виходить насамперед із загальнолюдських позицій. Вона з боєм у душі звертається до складних сторінок історії й сучасності:

*«Treść życia społecznego i państwowego w tych okolicach wypełnia bowiem sprawa współbywania dwu narodowości: ukraińskiej i polskiej, która to sprawa w niektórych momentach swego rozwoju wyglądała prawie tragicznie. <...> Na dramacie społecznym załamaliśmy się tutaj tak samo, jak łamaliśmy się na nich zawsze i w środku Polski. Dla tych tragicznych procesów nie mieliśmy nigdy należytego zrozumienia. <...> Wszystko ułożyło się źle. Stosunki społeczne na wschodzie Polski stały się źródłem wielu tragedii dziejowych, a nawet w czasach spokojnych były tym niepewnym zdradliwym miejscem życia, na którym zawsze można było zaszczerpieć wszelkie rozkładowe działania. Były szczerbą i skazą, przez którą wylewał się zawsze odmęt jątrzących wybryków obustronnego nacjonalizmu i przez którą wsączał się jad obcych z zewnątrz poduszczę»*¹⁰ [11, с. 370–371].

Дивлячись суворій правді в очі, тверезо реалізуючи стан речей у соціальному житті Волині, М. Домбровська не тільки бажає, щоб все нелюдське згинуло у цьому краї, щоб в майбутньому люди – і поляки, і українці та інші етноси – почали жити за законами Любові та Доброти, а й вірить у це:

*«Ma się rozumieć, długo jeszcze będziemy pożywali cierpkie owoce naszych i cudzych błędów, zanim nabiorą one słodyczy sławnych wołyńskich czereśni. Najsprawiedliwsze zarządzenia władz niewiele pomogą, póki nie przelamią się, nie nakłonią do siebie wzajemnie dusze i serca ludzi. Musi tutaj przyjść potęga większa niż ogólnikowa sprawiedliwość, musi przyjść Miłość i Dobrość»*¹¹ [11, с. 371–372].

На жаль, передбачення письменниці: *długo jeszcze będziemy pożywali cierpkie owoce naszych i cudzych błędów*, – здійсняться в жаливих кровавих подіях під час Другої світової війни [5], коли «на Волині, – пише Й. Струцюк, – установилася своєрідна тактика боротьби:

⁹«Усе містечко спочивало в металевому, чіткому світлі місяця. Видно було яскраво всі античні прикраси, всі химерні заломлення дахів. Гора Бона зробилася легкою, прозорою, ніби видutoю зі скла».

¹⁰«Сутність життя суспільного і державного двох народів: українського і польського, котра в деяких моментах свого розвитку виглядала майже трагічно, складала сутність суспільного і державного життя в тих краях. <...> На суспільних драмах зламалися тут так само, як ламалися на них завжди й у центрі Польщі. Тих трагічних процесів ніде належно не розуміли. <...> Усе склалося зле. Суспільні відносини на сході Польщі стали джерелом багатьох історичних трагедій, але навіть і у спокійні часи тут було непевне, зрадливе місце для життя, на котрім завжди можна було зачепити всілякі розбратові дії. Були зазори і ущелини, через які завжди виливалися потік обурених вибриків націоналізму з двох сторін, через який просочувалася отрута чужих іззовні цькувань».

¹¹«Маємо зрозуміти, довго ще будемо споживати терпкі плоди наших і чужих помилок, після того вони наберуть солодкого смаку славних волинських черешень».

в день палали українські села од німців разом з поляками, од совіцької партизанки разом з поляками, в ночі ж українці запускали червоних півнів під польські стріхи і змагалися з червоними й коричневими окупантами» [8, с. 100].

Але М. Домбровська кидає погляд далеко вперед, за ті обрії, куди прагне дійти Європа, висуваючи принцип верховенства прав особистості.

«*“Todos los justos – per un bueno” – mówi hiszpańskie przysłowie, a to znaczy: “Wszystkich sprawiedliwych – za jednego dobrego”. Kiedy serce tego “jednego dobrego” narodzi się w piersiach każdego z polskich, ukraińskich czy żydowskich mieszkańców jasnego Wołynia, wtedy “walka z szatanem” będzie na tej ziemi wygrana.*

Nie będzie to na rękę żadnemu nacjonalizmowi, ani polskiemu, ani ukraińskiemu, ale będzie służyć rzeczy ważniejszej niż nacjonalizm, ważniejszej niżli państwo i naród, chociaż siły narodu i państwa najlepiej ubezpieczającej – będzie służyć szczęściu i pomyśloności żyjącego i pracującego na tych ziemiach człowieka»¹² [11, с. 372].

Запорукою її переконанням і певності, що в майбутньому все буде так, як вона передбачає, був святковий вечір, улаштований у Кременецькому ліцеї 28 жовтня 1929 р. на честь дня народження Тадеуша Чацького, під час якого лунали і польська, й українська мови.

Дорога У. Самчука до Кременця так само йшла від Дубна. Але то вже була і дорога війни, і великих битв:

«Праворуч і ліворуч погорили танки, самоходи, гармати...І димарі на місці, де було село. Тут німці напоролися на більший опір, були оточені й знищені три советські дивізії» [6, с. 96].

«Година часу – і ось Дубно. <...> Минаємо Кам'яницю, в'їжджаємо у Смизький ліс – місце наших шкільних пікніків, а тепер дорога, завалена німецькими і советськими розбитими машинами, які валяються безладом, мов сміття. Немає часу, вперед!

Це не наш клопіт, маємо свої завдання і б'їжимо їм назустріч, ось розгорнулася остання сторінка нашої епопеї – Білокриницька долина, ген аж до Крем'янецьких гір на півдні і до річки Ікви на заході, пам'ятна мені ще з першої війни, коли тут стояв фронт і звідси постійно доносилися до нас гарматні перегроми» [6, с. 104].

Як і М. Домбровська, У. Самчук обирає такий епіграф, який впливає на структуру його оповіді до розділу – «Волинська тиха сторона»:

Може, Москва випалила
І Дніпро спустила
В синє море, розкопала
Високі могили –
Нашу славу.
Т. Шевченко («Сон») [6, с. 14].

Як і М. Домбровська, У. Самчук теж звертається до Біблії, української історії й культури, але волинська дорога у нього викликає інші, ніж у польської письменниці, асоціації. Автор, характеризуючи Дубно, звертається до М. Гоголя:

«Коли ви читали «Тараса Бульбу» Гоголя, вам не треба пояснень, що таке Дубно. Це одразу нагадає автентичного Тараса Бульбу, який десь тут, у тих дібровах, мав діло з “проклятими ляхами”, а також з своїм романтичним сином Андрієм. “Розігнався Андрій на коні і мало, мало не настиг Голокопитенка. Коли враз якась міцна рука схопила за повід його коня. Оглянувся Андрій: перед ним Тарас! Затрясся він всім тілом і нагло зблід...” О, наші Тараси жартів не люблять» [6, с. 97].

Фраза: «О, наші Тараси жартів не люблять», – перегукуючись з епіграфом, спрямовує увагу не на красоти природи, а на тих *Тарасів*, яких він має надію зустріти і зустрічає вже в

¹²«*“Todos los justos – per un bueno” – говорить іспанське прислів'я, – а це означає: “Всіх справедливих – за одного доброго”. Коли серце того доброго народиться в грудях кожного з польських, українських або єврейських мешканців ясної Волині, тоді «битва з сатаною» буде на цій землі виграна.*

Не буде то на користь жодному націоналізмові, ні польському, ні українському, а буде слугувати речі важливішій, ніж націоналізм, важливішій навіть, ніж держава і народ – хоч зусилля народу і держави найкраща гарантія цього – буде слугувати щастю і помислам людини, яка живе і працює на цих землях».

Рівному – це посол від Волині до польського сейму Степан Скрипник, Ю. Вітовський, Полікарп Васильович Бульба та ін.

Письменник звертає увагу на соціальні мотиви, нерівноправне становище українців:

«...йдемо всі троє, – пише У. Самчук, – вузьким ходником попід залізною огорожею садиби Галяницьких, не віриться, що це дійсність, бо колись могло таке лише снитися, але зараз мури і вежі ліцею виразно свідчать, що це не сон. Цим хідником я багато ходив, головне до школи – цікаво, чи існує ще той ветхий “будинок Бакімера” на Директорській вулиці, ген там далі аж “під горами”, у якому містилася наша вбога “Українська мішана приватна ім. Івана Стешенка гімназія”. Такий гострий спогад – учителі, товариші» [6, с. 105].

І продовжує:

«За царя у цьому ліцеї Чацького містилася славетна Волинська Духовна Семінарія з її духовним училищем та єпархіальною школою для дівчат, за революції тут почалася наша гімназія, за Польщі все було вигнане геть і вернувся ліцей Чацького. Ми в той час мали дуже небагато місця у цьому просторі, всі вулиці, написи, уряди, школи – все було виключно польське... Єдина наша гімназія якось трималася, але дуже вбога, без права, без засобів, без належного приміщення, під постійним терором державної адміністрації. Всі ми були на списку “непожондних”, наші дипломи не були дійсні, щоб перейти до вищої школи... <...> За совети ... зник ліцей Чацького, появилися інші середні школи і також музей Волині... А тепер примістилися тут Жіноча служба України з їдальнею. Війна обійшла це містечко порівняно безболісно, все стояло на своїх місцях [7, с. 105].

Не випадково У. Самчук так детально зупинився на умовах навчання українських дітей: він у своїй громадській діяльності завжди надавав велике значення проблемам освіти й у міру своїх сил сприяв їхньому розв'язанню, про що детально йдеться у статті Н. Приймас «Просвітницька діяльність Уласа Самчука» [4]. Так, в 1941 р., коли німецька окупаційна влада почала знищувати українські школи, письменник виступив на їхній захист у газеті «Волинь», де, висунувши гасло: «Перша і остання заповідь – вчитись!» – зазначав: «...поважний сенс має ... затурбування нашого населення з приводу припинення шкільного навчання. Що під час довгих зимових місяців має робити наша дітвора? Що буде з її навчанням, з її вихованням? Те затурбування яскраво свідчить про свідомість народних мас та їх гін до освіти» [4, с. 1].

Тим самим письменник порушував глибоку гуманістичну і патріотичну проблему – формування свідомості українця, наголошуючи: «...без освіти, без знання, без відповідного виховання людина не може бути повноправною» [4, с. 1]. Аналізуючи мову і характер стилю статті, треба враховувати політичний контекст написання статті, в якій головний її зміст, пафос крився у підтексті. Особливість стилю полягає насамперед в його спрямованості до двох адресатів: до окупаційної німецької влади – і головне – до українців. Ключовим до справжнього смислу стає слово *повноправний*, воно мало стимулювати пробудження національної свідомості народу й енергії, стверджувати її. А вираз: «... це справа еліти української інтелігенції» [4, с. 1], – то є завдання/заклик.

Стиль письменника в мемуарах, в тому числі й на сторінках, присвячених Волині, особливо рідному Кременцю, містить у собі потужний політичний мотив. Ось чому конкретика У. Самчука відрізнялася від конкретики М. Домбровської насамперед особою історичністю: його інтенційна свідомість була спрямована на життєві факти певних кіл суспільства, на статі людей, що його оточували, на їхні долі. У нього Кременець, постаючи в історичній ретроспекції, водночас пробуджував думку про майбутнє.

Перехрещення смислів текстів, що належать українському і польському авторам, мають велику художню і пізнавальну цінність, діалог між ними ведуть до усвідомлення сутності не тільки конфліктів, що виникали, а й позитивного взаємовпливу літератур і культур. У своїй доповіді на «Міжнародному конгресі літературознавців» (Тамбов, 5–8 жовтня 2009 р.) «Зачем сравнивать? Компаративистика и/или поэтика» І. Шайтанов пише: «Границы, по крайней мере в пространстве культуры, наделены способностью не только разделять, но и связывать, предоставляя место для встречи и диалога – для диалога культур» [цит. за: 10, с. 128]. Спираючись на думку І. Шайтанова і поділяючи її, додамо, що тим самим складаються умови знайти через порозуміння історичного розвитку кожної з націй

шляхи взаємозбагачення без втрати своєї національної неповторності. В епоху глобалізації, яка зробила нові виклики культурам, зокрема красному письменству народів, аналіз сприйняття Волині М. Домбровською і У. Самчуком вносить свою лепту в цей процес.

Список використаної літератури

1. Дзюба І. Юліуш Словацький і Тарас Шевченко / І. Дзюба // Юліуш Словацький і Україна. Київські полоністичні студії: зб. наук. праць. – К.: Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка; Інститут ім. Т.Г. Шевченка НАН України; Міжнародна школа україністики НАН України, 2000. – Т. 2. – С. 53–75.
2. Павличко Д. Юліуш Словацький / Д. Павличко // Юліуш Словацький і Україна. Київські полоністичні студії: зб. наук. праць. – К.: Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка; Інститут ім. Т.Г. Шевченка НАН України; Міжнародна школа україністики НАН України, 2000. – Т. 2. – С. 9–17.
3. Пасічник І. Залюблений у Волинь / І. Пасічник // Самчук У. На білому коні. На коні вороному. Спомини і враження: у 2 ч. – Острог; Луцьк: Вид-во НаУОА, ПВД «Твердиня», 2007. – С. 6–7.
4. Приймач Н. Просвітницька діяльність Уласа Самчука // Кременецький ліцей у контексті розвитку освіти, науки та культури на Волині в першій третині ХХ ст.: зб. наук. праць / упоряд. А. Багнюк, Н. Савелюк. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2009. – С. 89–97.
5. Самчук У. На білому коні. На коні вороному. Спомини і враження: у 2 ч. – Острог; Луцьк: Вид-во НаУОА, ПВД «Твердиня», 2007. – 442 с.
6. Самчук У. Наша школа / У. Самчук // Волинь. – 1941. – Ч. 21. – 4 грудня. – С. 1.
7. Струцюк Й. Чи я б кричала, або декілька міркувань із приводу так званої «Волинської різанини» // Струцюк Й. Під арештом ночі. – Луцьк: Вісник, 2004. – С. 95–101.
8. Словацький Ю. Срібний міф України. Поезії. Поеми. Драми / Ю. Словацький. – Львів: Світ, 2003. – 304 с.
9. Толмачёва О. Международный конгресс литературоведов. К 125-летию Е.И. Замятина / О. Толмачёва // Филологическая регионалистика. – 2009. – № 1–2. – С. 127–134.
10. Dąmbrowska M. Po powrocie z Krzemieńca // Dąmbrowska M. Pisma rozproszone / pierwsze wydanie książkowe pod redakcją i z przypisami Ewy Korzeniewskiej. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1964. – Т. 1. – С. 366–373.

Рассматриваются два взгляда на Волинь – польской писательницы М. Домбровской и украинского писателя У. Самчука; через сопоставление поэтик определяются социальные конфликты в крае.

Ключевые слова: дискурс, конфлікт, нарратив, нарративная структура, текст, время-пространство.

This article is about two views of the Polish writer M. Dombrowska and the Ukrainian writer U. Samchuk about Volyn; social conflicts in the country are defined through comparing poetics.

Key words: discourse, conflict, narration, narrative structure, text, chronotop.

Надійшло до редакції 24.10.2012 р.